

کلام آغازین

وجوه و الزامات مختلف تحقق مرجعیت علمی

سید سروش قاضی‌نوری

کلام آغازین

دوره ۳۳ | شماره ۱ | پیاپی ۸۹ | فروردین ۱۴۰۲

تاریخ انتشار برخط: ۱۴۰۳/۰۴/۰۲

صفحات: ۱-۲

شاپا چاپی: ۱۰۲۷-۲۶۹۰

شاپا الکترونیکی: ۲۷۸۳-۴۵۱۴

نخستین همایش ملی مرجعیت علمی در سال ۱۴۰۲ توسط مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور در مرکز همایش‌های بین‌المللی کتابخانه ملی برگزار شد و مجموعه نقطه‌نظرات فرهیختگان کشور در این باب از طرق مختلف از جمله سه ویژه‌نامه اخیر فصلنامه رهیافت به چاپ رسید که این آخرین آنهاست.

در این سه ویژه‌نامه که حاوی ۱۸ مقاله است، نویسندگان محترم از منظرها و منظوره‌های مختلفی به موضوع مرجعیت علمی ایران نگریسته‌اند و هر یک تلاش کرده‌اند، گوشه‌ای از ابعاد گفته و ناگفته بحث را به نحوی بارزتر برای پژوهشگران و سیاست‌گذاران مربوطه آشکار سازند. مهم‌ترین محورهایی که مورد توجه مقالات مذکور بوده است، عبارتند از:

- ◆ مفهوم‌شناسی و ارائه تعاریف مختلف از مرجعیت، نه تنها در حوزه علم بلکه در فناوری، هنر و حوزه‌های مختلف دیگر؛
- ◆ بررسی روش‌ها و شاخص‌های متنوع سنجش مرجعیت علمی بر اساس تعاریف و مکاتب مختلف؛
- ◆ تحلیل نقش پیشران‌ها و موانع مختلف دستیابی به مرجعیت علمی ایران؛
- ◆ تحلیل نقش تعاملات علمی بین‌المللی در مرجعیت علمی؛
- ◆ نقش نهادهای مختلف و به‌ویژه دانشگاه‌ها در تحقق مرجعیت علمی؛

- ◆ تبیین الگوها، مسیرها و راهبردهای تحقق مرجعیت علمی؛
- ◆ برنامه‌ها و سیاست‌های پیشنهادی برای نیل به مرجعیت علمی. صاحب این قلم بر آن نیست که جمع‌بندی جامع و مانعی از همه ۱۸ مقاله مزبور (که بعضاً دیدگاه‌های متضاد و متناقضی را هم شامل می‌شوند)، ارائه دهد، اما می‌تواند برداشت کلی خود از این نوشته‌ها را بدین شرح، بر ساخته نماید:

الف. طبیعی است که مرجعیت علمی کشور در خلاء اتفاق نمی‌افتد و شرط بدیهی مرجع بودن، آن است که ایران مورد رجوع عالمان تمام دنیا قرار گیرد. بنابراین، ارتباطات بین‌المللی گسترده و منسجم،

◆ عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران

ghazinoori@atu.ac.ir

ORCID: 0000-0001-6356-0257

استناد به این مقاله: قاضی‌نوری، س. س. (۱۴۰۲). وجوه و الزامات مختلف تحقق مرجعیت علمی، رهیافت، ۳۳ (۱)، صص. ۱-۲.

DOI: 10.22034/RAHYAFT.2023.14054

ناشر: مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور

اولین شرط مرجعیت است. در کنج انزوا، نه می‌توان ورزشکار سطح اول جهانی تربیت کرد و نه می‌توان مدعی قهرمانی المپیک بود. علم هم یک موجود جهانی است که با مشارکت همه انسان‌ها و ذهن‌های خلاق آنان، شکوفا می‌شود و لذا کسی بر آن سلطه خواهد یافت که بهترین شبکه همکاری‌های علمی را اکتساب کرده باشد؛

ب. دو ابزار اصلی شبکه‌سازی علمی در جهان امروز، مجلات و همایش‌های بین‌المللی هستند؛ مجلات از آن رو که امکان مرور همتایان و یادگیری و یاددهی را فراهم ساخته‌اند و همایش‌ها نیز بدان دلیل که هنوز هم در جهان کنونی، ارتباطات و تعاملات رو در رو و چهره‌به‌چهره، نقشی محوری در اعتمادسازی و همکاری متقابل دارد. به علاوه، ابزارهای جدید علم‌سنجی که محصول یکی دو دهه اخیر هستند، درست یا غلط، وزن و جایگاه افراد، مؤسسه‌ها و کشورها در هر حوزه علمی را تعیین کرده‌اند و ما برای تبدیل شدن به مرجع جهانی در هر حوزه، باید جایگاه خود را در این رتبه‌ها تثبیت نماییم؛

ج. علاوه بر ارتباطات علمی، نقش آزادی آکادمیک و رواداری نظری مورد تأکید نویسندگان محترم مقالات ویژه‌نامه قرار گرفته و آنها را شرط اساسی نیل به مرجعیت علمی دانسته‌اند؛ به‌ویژه در مورد علوم انسانی، کسی را منکر این عوامل نمی‌توان دانست. این امر از آن روی اهمیت دارد که ما برای کشور، مذهب و انقلاب اسلامی‌مان، جایگاهی بی‌بدیل در علوم انسانی قائل هستیم و گرنه در سایر علوم، ارزش‌های ما باعث ایجاد تفاوتی نمی‌شوند؛

د. یک سیاست ضروری دیگر برای تحقق مرجعیت علمی، داشتن راهبرد و سازوکار انتخاب‌گری است. نه ما و نه هیچ کشور دیگری نمی‌تواند در همه شاخه‌های علمی، مدعی سرآمدی در جهان باشد. لذا باید حوزه‌ها و شاخه‌های راهبردی علوم برای ایران را برگزید و ابزارها و زیرساخت‌های مورد نیاز آنها را به نحو شایسته و بایسته فراهم ساخت؛

ه. و بالاخره اینکه، نقش و جایگاه حیاتی دانشگاه‌ها در دستیابی به هدف مرجعیت علمی، قابل بحث نیست. به هر حال، در جامعه ما، دانشگاه‌ها، نقش‌های مختلفی در پیش‌برد علم، فناوری و نوآوری پذیرفته‌اند که شاید در برخی کشورها بر عهده نهادهای دیگری باشد. لذا حمایت مادی و معنوی و به‌ویژه به رسمیت شناختن استقلال آنان، راهبردی غیرقابل جایگزین است که بدون آن، راهی به پیش نخواهیم گشود.